Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Stages in het voortgezet onderwijs onder de loep

Verkennend onderzoek en aanbevelingen om stages nóg waardevoller te maken

mei 2025

Hoe zorgen scholen in het voortgezet onderwijs voor een goede kwaliteit van stages? Dat onderzocht de Inspectie van het Onderwijs in dit verkennende onderzoek bij 18 scholen. De inspectie ging in gesprek over de stages in de bovenbouw van de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg van het vmbo, het buitenschoolse praktijkgedeelte van leer-werktrajecten (variant bij vmbo-bb), en stages in de bovenbouw van het praktijkonderwijs.

Voorwoord

Stages in het voortgezet onderwijs, verplicht of optioneel, kunnen voor leerlingen veel betekenen. Tijdens hun stage maken ze niet alleen kennis met de beroepspraktijk en de maatschappij, maar leren ze ook zichzelf kennen. Daarnaast kunnen ze tijdens een stage oefenen met sociale en communicatieve vaardigheden. Bij dit verkennende onderzoek ervoeren we enthousiasme in het veld; scholen en stagebedrijven zien het belang van stages en gaan er écht voor.

Tegelijkertijd zien we kansen om alle inzet nog beter te benutten: doelgerichtere stages, structurele evaluatie van stages en leren van andere scholen. Het zou mooi zijn als scholen met dit onderzoek zich afvragen: hoe zorgen wij voor de kwaliteit van stages? En hoe kunnen wij verbeteringen doorvoeren op basis van de aanbevelingen? Zo kunnen we stages nog waardevoller maken.

Alida Oppers
inspecteur-generaal van het Onderwijs

Samenvatting

Op basis van de onderzochte scholen constateren we het volgende:.

- Stages zijn een krachtig middel en kunnen waardevol zijn in het leerproces van leerlingen. Scholen, bedrijven en leerlingen zien grote meerwaarde van stages. Tegelijkertijd brengt het verantwoordelijkheden voor de school met zich mee om de kwaliteit van de stage te waarborgen.
- Scholen grijpen in wanneer zij constateren dat de kwaliteit van de stage van een leerling niet op orde is. De manier waarop ze toezien op de kwaliteit verschilt voor stages in de bovenbouw van het vmbo, bij leer-werktrajecten van vmbo-bb en in de bovenbouw van het praktijkonderwijs.
- Er lijkt geen systematisch proces van kwaliteitsborging te zijn. Scholen maken kwaliteitsvereisten van de stage onvoldoende expliciet en evalueren in onvoldoende mate.
- Hierdoor kunnen zij niet goed vaststellen of doelen worden behaald en of bijsturing nodig is.
- Scholen voldoen grotendeels aan de wettelijk gestelde vereisten voor stages. Bij leer-werk-trajecten lijkt dit in mindere mate het geval.
- Scholen hebben moeite met het vinden van stageplekken die passen bij het profiel in sommige sectoren.
- De mate waarin stagediscriminatie, sociale onveiligheid en stagemisbruik bij stages speelt en als aandachtspunt door scholen wordt gezien verschilt.
- Bij de onderzochte scholen zien we kansen om de impact van stages te vergroten en de kwaliteit van stages te verbeteren.

Stages in het voortgezet onderwijs: soms verplicht, soms een keuze

In het voortgezet onderwijs zijn er verschillende soorten stages. Deze hebben verschillende doelen en elk een andere wettelijke basis. Dit onderzoek richt zich op 3 verschillende stages.

Stages in de bovenbouw van de basisberoepsgerichte, kader-beroepsgerichte en gemengd theoretische leerweg van het vmbo
Deze stages zijn:

- niet wettelijk verplicht; vmbo-afdelingen/scholen (vmbo-bb, vmbo-kb en vmbo-gl) kunnen ervoor kiezen om stages onderdeel te laten zijn van de leerweg.
- beperkt van omvang. In de praktijk is dit meestal een blokstage (de leerling loopt meerdere dagen achter elkaar stage, meestal 2 tot 3 weken) of een lintstage (bijvoorbeeld 3 maanden lang elke woensdag).
- vooral beroepsoriënterend, eventueel als onderdeel van loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB).
- soms opgenomen in het Programma voor Toetsing en Afsluiting.

Stages bij leer-werktrajecten
Deze stages zijn:

- wettelijk verplicht: zonder stage geen diploma. Leerlingen moeten een verplicht aantal uren stagelopen bij erkende leerbedrijven.
- een omvangrijk onderdeel van het leer-werktraject. Leerlingen volgen in het derde en/of vierde leerjaar 2 of 3 dagen in de week stage.
- in principe aangesloten op de opleiding die de leerling daarna wil gaan volgen.

Stages in de bovenbouw van het praktijkonderwijs
Deze stages:

- zijn een belangrijk middel om leerlingen voor te bereiden op het uitoefenen van functies op de regionale arbeidsmarkt en te onderwijzen in de praktijk van de uitoefening van een vak of beroep (een wettelijke verplichting van het praktijkonderwijs).
- zijn een omvangrijk onderdeel van het praktijkonderwijs. Er is vanuit de onderbouw een doorlopende leerlijn rondom stages naar de bovenbouw. In de bovenbouw lopen de meeste leerlingen 2 tot 4 dagen per week extern stage.
- zijn passend bij de uitstroombestemming van de leerling (beschermde arbeid, arbeid of verder leren). Leerlingen met uitstroombestemming arbeid volgen in hun laatste leerjaar vaak een plaatsingsstage. Hierbij neemt het stagebedrijf of de organisatie zich voor om de stagiair na afronding van de opleiding een baan aan te bieden.
- bevatten extra wettelijke vereisten voor leerlingen die de interne entree-opleiding (mbo-niveau 1 binnen praktijk-onderwijs) volgen.

Aanbevelingen

Voor scholen

Werk doelgericht
We bevelen scholen aan om doelgerichter te werken: maak de stagedoelen concreet. Laat ze terugkomen in de stage-opdrachten en in de stagegesprekken, en informeer stage-bedrijven en organisaties hierover. Werk eventueel met persoonlijke stagedoelen.

Stel eisen aan de kwaliteit
Stel ook eisen aan de kwaliteit van de stage. Zorg ervoor dat kwaliteitsvereisten concreet en expliciet zijn. Stem de kwaliteitszorg hierop af, zodat er gestuurd én bijgestuurd kan worden op de gestelde vereisten. Zorg er ook voor dat het stagebeleid stevig is verankerd in het stelsel van kwaliteitszorg:

- Neem stagebeleid op in de kwaliteitszorgkalender en als vast onderdeel van het stelsel van kwaliteitszorg van de school.
- Maak duidelijk wie verantwoordelijk is voor de kwaliteitsborging.
- Kijk systematisch naar de overkoepelende kwaliteit van stages.
- Leg afspraken vast zodat het proces altijd voor iedereen helder is en men elkaar hierop kan aanspreken.

Evalueer systematisch
Zet formele en structurele evaluaties in en benut deze. Betrek hier meerdere perspectieven bij: in ieder geval die van leerlingen, stageaanbieders, stagebegeleiders en stage-coördinatoren. Zorg ervoor dat u in de evaluatie alle aspecten van de stage langsloopt, ook de organisatie en proceskant. Maak ook gebruik van de data die u hebt. Hiermee zorgt u voor volledige analyses en kunt u kansen en risico's signaleren.

Stel meer kaders voor praktijkbegeleiders
Maak verwachtingen expliciet en stel meer eisen aan de praktijkbegeleiding. Bijvoorbeeld als het gaat om benodigde expertise en tijd voor inhoudelijke en persoonlijke begeleiding van de stagiair (inclusief beoordelingsmomenten). Zorg dat de begeleiding is afgestemd op het leerdoel van de stage en de leeftijd en het leervermogen van de leerling. Hiermee geeft u stagebedrijven duidelijkheid en levert u een waarborg voor de gewenste kwaliteit van de stage.

Ga stagediscriminatie, sociale onveiligheid en stagemisbruik actief tegen
Wees actief in het tegengaan van stagediscriminatie, sociale onveiligheid en stagemisbruik. Hanteer eenduidige definities, registreer en analyseer incidenten, en stel het stagebeleid zo nodig bij. Het is belangrijk dat scholen het gesprek over deze onderwerpen met leerlingen voeren en blijven voeren. Concrete voorbeelden en een goede voor-bereiding kunnen hierbij helpen. Denk aan: wanneer is iets niet acceptabel en bij wie kan de leerling in zo'n geval terecht?

Richt ook de kwaliteitszorg zo in dat sociale onveiligheid of stagemisbruik wordt gezien. Leerlingen moeten voldoende tijd en gelegenheid hebben om stage-ervaringen en leervragen die in de stage naar voren komen te kunnen bespreken. Dit vraagt om een aanpak die ook voor niet-assertieve leerlingen werkt.

Zorg voor een geïntegreerd curriculum
Stages staan nu (te) los van het onderwijs. De plaats van stages in het curriculum moet zichtbaar worden. Houd daarbij aandacht voor doelgerichtheid en samenhang. Bij de verdere uitwerking kunt u denken aan:

- Het expliciet koppelen van stages aan loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB), burgerschap en/of vakken. Houd daarbij de doorgaande leerlijn in gedachten, bijvoorbeeld in de ontwikkeling van competenties en het gebruik van dezelfde terminologie.
- Het laten aansluiten van stageopdrachten bij de toepassing van het geleerde op school en vakcompetenties.
- In de periode na de stage aandacht geven aan de verworven competenties, vaardigheden en inzichten, zodat leerervaringen niet vervliegen.

Werk samen met andere scholen en onderwijsinstellingen
We zien nu dat scholen vaak nog zelf het wiel uitvinden, bijvoorbeeld bij het maken van beoordelingsformulieren. Door goed samen te werken, kunnen het voortgezet onderwijs (vo) en het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kennis en ervaringen rondom stages met elkaar uitwisselen. In het onderzoek delen we hiervan een aantal mooie voorbeelden: gezamenlijke bedrijvendagen, een gedeeld arbeids-trainingscentrum, een vakmanschapsroute en gezamenlijke VCA-certificering (Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers).

Stages binnen de bovenbouw van het vmbo
In de bovenbouw van het vmbo zijn er aanvullende kansen om de kwaliteit van stages te verbeteren. Faciliteer de stagebegeleiders goed, onder andere door voldoende uren en scholing aan te bieden. En voorzie hen van feedback. Haal ook inspiratie uit het praktijkonderwijs. Bijvoorbeeld als het gaat om de rol van de stagecoördinator (faciliterend versus meer inhoudelijk en sturend) en de koppeling tussen stage en het uitstroomprofiel. Ook zijn de doorlopende leerlijn (opbouw in stages), of de koppeling tussen stage en de rest van het onderwijs mooie bronnen van inspiratie.

Professionaliseer leer-werktrajecten
Professionaliseer leer-werktrajecten op verschillende terreinen: organisatie, proces, facilitering, kwaliteitsvereisten stages, kwaliteitszorg en kennis van wetgeving over leer-werktrajecten. Leer hierbij van en/of werk samen met het praktijkonderwijs. Bijvoorbeeld rondom de opbouw van stages en het toewerken naar de stage (de beoordeling of een leerling stage kan lopen en welke begeleiding er nodig is) en het behalen van VCA-certificaten. Ook het mbo kan waardevolle inzichten bieden. Leer van en/of werk ook met hen samen (naast de wettelijk vereiste samenwerkingsovereenkomst, artikel 2.104, WVO 2020). Bijvoorbeeld rondom stageplekken bij erkende stagebedrijven en het verwerven van benodigde arbeidscompetenties.

Stages voor leer-werktrajecten
Voor leer-werktrajecten ligt er op basis van ons onderzoek een belangrijke opdracht voor scholen en besturen om ervoor te zorgen dat leer-werktrajecten voldoen aan de wettelijke vereisten. Dat betekent onder meer dat er een samen-werkingsoverkomst met een mbo-instelling moet zijn en dat leerlingen stage lopen bij leerbedrijven die zijn erkend door de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Deze wetgeving is bedoeld om deze jonge en kwetsbare leerlingen te beschermen.

Voor beleid

Voor beleid hebben we 2 aanbevelingen op basis van dit onderzoek: bevorder samen met het veld dat er meer door SBB erkende leerbedrijven voor vo-scholieren zijn. Dit maakt het plaatsen van leer-werktraject leerlingen op een stage passend bij hun profiel eenvoudiger. En draag bij aan de samenwerking tussen vo-scholen met leer-werktrajecten en mbo-instellingen. Uit het onderzoek blijkt dat deze samenwerking nu niet altijd gevonden wordt.

Aanleiding: stages zijn belangrijk, zicht op stagebeleid gewenst

Veel leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo) volgen een vorm van stage. Een stage kan een meeloopdag zijn of bestaan uit meerdere stagedagen per week, waarbij leerlingen zelfstandig werkzaamheden uitvoeren. Voor bepaalde groepen leerlingen zijn stages een groot en essentieel onderdeel van hun opleiding. Bijvoorbeeld voor de ongeveer 29.000 leerlingen in het praktijkonderwijs en de 1.500 leerlingen die een leer-werktraject volgen. Ook andere onderwijssoorten kunnen stages aanbieden. Bijna alle vmbo-afdelingen bieden een beroepsoriënterende stage aan; iets minder dan de helft biedt ook een maatschappelijke stage aan. Bij havo-/vwo-afdelingen biedt ongeveer 3 van de 4 scholen stages voor deze afdelingen aan. Dit zijn meestal maatschappelijke en/of beroepsoriënterende stages, maar kunnen ook internationale stages zijn in het kader van tweetalig onderwijs.

Stages kunnen veel betekenen in het leerproces

Stages kunnen veel betekenen in het leerproces van leerlingen. Bijvoorbeeld als het gaat om het trainen van uitvoerende functies en het verwerven arbeidscompetenties. Denk aan plannen, samenwerken, afspraken nakomen, doorzettingsvermogen en zelfstandigheid. Maar stages kunnen voor leerlingen ook veel betekenen als het gaat om zichzelf leren kennen en het leren reflecteren. Het is een oefenplaats voor leerlingen om te werken aan sociale en communicatieve vaardigheden buiten de bekende omgeving.

Een stage kan de motivatie van leerlingen vergroten, doordat het afwisseling in het onderwijsprogramma biedt, praktijkrelevantie toont, en leerlingen laat kennismaken met arbeidsperspectieven. Stages passen ook in een context waar scholen meer praktijkgericht willen werken. Afhankelijk van de invulling die scholen kiezen, bieden stages ook kansen om invulling te geven aan de burgerschapsopdracht.

Scholen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs én van de stage

Leerlingen moeten een veilige en leerzame stageplek hebben, met voldoende begeleiding en passende stagewerkzaamheden. Dit betekent onder meer dat de stagewerkzaamheden moeten aansluiten bij het doel van de stage. Het stagebedrijf moet rekening houden met de leeftijd van de leerling en de onderwijssoort van de stagiair. Scholen moeten stagediscriminatie, stagemisbruik en sociale onveiligheid tegengaan.

Zowel het stagebeleid en de verplichte stageovereenkomsten moeten aan een aantal wettelijke vereisten voldoen.

Beeld gewenst van het stagebeleid

Als inspectie houden wij toezicht op de uitvoering van onderwijswetten. Daarom willen wij ons een beeld vormen van (de uitvoering van) het stagebeleid van scholen en de manier waarop zij de kwaliteit van stages borgen. Ook willen we zicht krijgen in welke mate problemen spelen rondom stages bij vo-scholen, zoals stagetekorten, stagediscriminatie, sociale onveiligheid en stagemisbruik. Intussen is in ons dagelijkse toezicht op scholen in het voortgezet onderwijs maar beperkt ruimte voor aandacht aan de stages.

Bovenstaande was aanleiding voor ons als Inspectie van het Onderwijs om dit verkennende onderzoek te doen naar de uitvoering van het stagebeleid en de wijze waarop scholen de kwaliteit en kwantiteit van stages borgen.

Bevindingen in het kort

In dit verkennende onderzoek staat de volgende vraag centraal: hoe wordt de kwaliteit van stages geborgd door scholen in het voortgezet onderwijs? Om deze vraag te kunnen beantwoorden, onderzochten we 18 scholen. Het onderzoek richtte zich op 3 soorten stages: stages in de bovenbouw van basisberoepsgerichte en kader-beroepsgerichte leerwegen van het vmbo (vmbo-bb en vmbo-kb), stages bij leer-werktrajecten (in wettelijke termen het buitenschoolse praktijkgedeelte) en stages in de bovenbouw van praktijkonderwijs.

Voor dit onderzoek analyseerden we documenten en namen we interviews af met schoolleiders, stagecoördinatoren, stagebegeleiders van school, vakdocenten, leerlingen en praktijkbegeleiders. Voor het onderzoek bezochten we 11 vmbo-scholen (waarvan 4 met leer-werktrajecten) en 7 scholen voor het praktijkonderwijs. We bezochten ook stages. De interviews vonden plaats in de periode tussen maart en september 2024.

Een uitgebreide beschrijving van de bevindingen en werkwijze is terug te vinden in het technisch rapport.

Inrichting van de stages verschilt

Stages bovenbouw vmbo-bb/kb
Over het algemeen nemen de leerlingen zelf het initiatief voor het vinden van een stageplek. Ze werken in de stage met een boekje waarin opdrachten staan. De stage-opdrachten richtten zich met name op het in beeld brengen van een bedrijf en/of beroep. Het nakomen van afspraken en de inzet van de leerling bij de stage zijn belangrijke onderdelen bij de afronding van de stage.

Wat opvalt is dat de afgesproken begeleiding niet altijd wordt geleverd. Zo bezoekt de stagebegeleider van school niet altijd de stageplek of stagiair voor een stagebezoek. Stagebegeleiders noemen hiervoor het gebrek aan tijd als verklaring. Scholen zetten het stagebezoek in om onder meer de kwaliteit van de stage en de voortgang van de leerling te monitoren.

Stages leer-werktrajecten
De coördinatie, begeleiding en expertise van leer-werkt-rajecten (lwt's) ligt op scholen bij een selecte groep mede-werkers. Doordat scholen vaak maar enkele lwt-leerlingen hebben, brengt dit organisatorische uitdagingen met zich mee. Bijvoorbeeld voor de lesroosters. Er zijn scholen die dit probleem deels weten te ondervangen door lwt-leerlingen in kleine klassen zetten. Leerlingen zoeken bij voorkeur zelf hun stageplek. Ze werken met een stageboek waarin onder meer het aantal stage-uren wordt bijgehouden.

"Je ziet dat het steeds beter gaat, dat je doorgroeit. Het bedrijf is tevreden en wil me houden. Ik merk ook dat ik op school meer kan. De school past [mijn schoolwerk] aan: ik krijg nu moelijker werk."

Wat opvalt in de organisatie van lwt en de lwt-stages zijn de verschillen in de mate waarin het lwt is geprofessionaliseerd. Bijvoorbeeld als het gaat om de facilitering van betrokken onderwijspersoneel (beschikbare tijd en expertise), de mate waarin processen en verantwoordelijkheden zijn vast-gelegd, en het bieden van passende stagebegeleiding voor deze leerlingen.

Stages bovenbouw praktijkonderwijs
De inrichting en organisatie van stages bij praktijkonderwijs (pro) zijn doordacht. Er zijn duidelijke rollen en verwachtingen, er is voldoende tijd voor begeleiding en ruimte voor maatwerk en er zijn reguliere stage-overleggen. Sommige pro-scholen werken met een stageteam: een groep medewerkers die zich volledig bezighoudt met het stageproces, de begeleiding van leerlingen hierbij en het investeren in een sterk bedrijvennetwerk.

Wat opvalt is de sturende rol van de school bij de stages. Bijvoorbeeld als het gaat om de match van de leerling met een stagebedrijf of -organisatie (school ziet toe op een passende match), of de frequentie en aanpak van de tussentijdse (stage) gesprekken (school houdt goed vinger aan de pols en voert gestructureerde gesprekken). Ook valt op dat de ontwikkeling van de leerling centraal staat in het doel van de stage. De scholen gebruiken hier competentielijsten voor.

Scholen voldoen grotendeels aan wettelijke vereisten stages, leer-werktrajectstages in mindere mate
De beroepsoriënterende vmbo-stages en stages in het pro voldoen grotendeels aan de wettelijke vereisten (artikel 2.26, lid 3 Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) 2020, artikel 2.27, lid 3 WVO 2020, artikel 2.31, lid 5 WVO 2020, artikel 2.35 lid 1 en artikel 2.36 Uitvoeringsbesluit WVO 2020). Bij 2 van de 10 vo-scholen met onderzochte vmbo-stages komen niet alle wettelijk vereiste onderdelen duidelijk terug in het stageplan en/of de stage-overeenkomst. Zo staat bij 1 school in het stageplan de organi-satie en inhoud van de stage niet duidelijk vermeld. Bij een andere school ontbreekt de manier van beoordelen in de stageovereenkomst. Bij een enkele pro-school zien we dat de manier van beoordelen erg kort is beschreven in de stage-overeenkomst. Bij 1 vmbo-school hadden niet alle leerlingen een stageovereenkomst bij aanvang van de stage. Het is belangrijk dat iedere leerling die stage loopt een stageovereenkomst heeft. Dit is onder andere ter bescherming van de leerling, om stagemisbruik te voorkomen en te zorgen dat leerlingen daadwerkelijk iets leren.

Lwt-stages dienen aan andere wettelijke vereisten te voldoen dan de andere onderzochte stages (artikelen 2.103 t/m 2.107 WVO 2020, artikel 2.38, lid 9 WVO 2020, artikel 2.64 en 2.65 Uitvoeringsbesluit WVO 2020). We constateren dat de onderzochte lwt-stages niet aan alle wettelijke vereisten voldoen. Niet iedere school met lwt die we hebben bezocht heeft een samenwerkingsovereenkomst met een mbo-instelling. Bij meerdere scholen worden stages niet gelopen bij door SBB-erkende leerbedrijven. Als inspectie vinden we dit een zorgelijke bevinding. De wettelijke eisen zijn bedoeld om deze jonge en kwetsbare leerlingen te beschermen.

Stageplekken passend bij het profiel voor sommige sectoren lastig te vinden

Scholen geven aan dat er in principe genoeg stageplekken zijn, maar dat het lastig kan zijn om een stageplek te vinden die past bij het profiel van de leerling. Dit geldt met name voor een aantal sectoren, zoals de zorg, kinderopvang, dienstverlening en techniek. In die sectoren is er volgens scholen soms te weinig personeel om goede begeleiding te bieden, of maakt de leeftijd en/of het type opleiding van de leerling het lastiger om een stageplek te vinden. In de techniek is het ontbreken van een VCA-certificaat een obstakel. Een VCA-certificaat toont aan dat de betreffende persoon bekwaam genoeg is om veilig te werken en gevaarlijke situaties te vermijden. Rondom de verplichting van een VCA-certificaat voor stagiairs bestaat in het veld onduidelijkheid. VOION heeft hier een VO-signaal voor opgesteld "Veiligheid en gezondheid van leerlingen die stage lopen", 2024. Soms wordt ervaren dat mbo-stagiairs voorrang krijgen op vo-stagiairs, omdat zij bijvoorbeeld langer stagelopen en meer taken kunnen oppakken. Bij leer-werktrajecten komt het tekort aan door SBB-erkende stagebedrijven naar voren. Het gevolg is dat leerlingen niet altijd stage lopen op een plek die volledig aansluit bij het profiel, of dat zij langer moeten wachten op een stageplek. Een stage passend bij de profielkeuze is wenselijk, zeker voor lwt- en pro-leerlingen. Leerlingen geven aan dat ze zelf weinig last hebben van stagetekorten.

Scholen geven ook mooie voorbeelden van hoe gewenste stageplekken kunnen worden georganiseerd. Bijvoorbeeld een inclusiepact met school, de gemeente en een zorginstelling waarbij er gegarandeerd 2 stageplekken voor pro-leerlingen zijn. Of een vakmanschapsroute vo-mbo-techniekssector, dat wil zeggen stages met baangarantie.

Landelijke stage kwesties spelen in verschillende mate ook in het vo

In het onderzoek vroegen we schoolleiders, stagecoördinatoren, stagebegeleiders en leerlingen over stageonderwerpen die landelijk spelen, zoals stagediscriminatie, sociale onveiligheid en stagemisbruik. Of dit een aandachtspunt is, verschilt per school en vaak ook per type gesprekspartner.

Met name de schoolleiding en stagecoördinatoren noemen stagediscriminatie als aandachtspunt. Mogelijk omdat zij een rol hebben bij het vinden van een passende plek voor alle leerlingen. En zijn er problemen met het vinden van een stageplek, dan komen de schoolleiding en stagecoördinatoren in beeld. Stagediscriminatie lijkt vooral voor te komen bij leerlingen met een migratieachtergrond. Tegelijkertijd valt op dat er onduidelijkheid is over wat stagediscriminatie is, zowel bij stagecoördinatoren en -begeleiders als bij leerlingen. Scholen houden gevallen van stagediscriminatie ook niet actief bij. Dit maakt het tegengaan ervan lastig.

Sociale onveiligheid en stagemisbruik zijn onderwerpen waar met name leerlingen voorbeelden van noemen. Een leerling vertelt dat hij door een collega constant werd aangesproken met 'schatje'. Een andere leerling vertelt dat hij een keer de zaak alleen moest openen. Hij kreeg na een paar dagen stage de sleutel van de zaak en stond er het eerste uur alleen voor. Deze leerling had daardoor meer verantwoordelijkheid dan passend is bij een stage.

Schoolleiding en stagecoördinatoren noemen sociale onveiligheid en stagemisbruik minder vaak als aandachtspunten. Mogelijk omdat leerlingen niet alles waar ze tegen aanlopen uit zichzelf bespreken met school. Ook valt in de gesprekken op dat er verschil kan zijn in de beleving van sociale onveiligheid of stagemisbruik. Zo wordt opgemerkt in gesprekken met schoolleiders/ stagecoördinatoren: 'Ze snappen de grapjes niet' of 'Leerlingen hebben soms irreële verwachtingen'. Uit het onderzoek komt wel naar voren dat áls scholen stagemisbruik of sociale onveiligheid constateren, zij direct en daadkrachtig optreden.

Scholen maken kwaliteitsvereisten onvoldoende expliciet, wel acties om kwaliteit stage te bewaken

Uit de gesprekken met schoolleiders en stagecoördinatoren komt naar voren dat scholen geen duidelijke kwaliteits-vereisten voor de stage hebben om op (bij) te sturen. Zijn deze er wel, dan zijn ze vaak algemeen, sober en/of impliciet. Zoals 'een veilige stageplek', 'voldoende begeleiding', 'voldoen aan wettelijke vereisten'. Om toe te kunnen zien op de kwaliteit van stages en zo nodig bij te sturen, zijn concrete kwaliteitsvereisten nodig.

Om de kwaliteit van stages te bewaken ondernemen scholen verschillende acties. Voorbeelden hiervan zijn:

- het stellen van voorwaarden aan een stage, zoals niet 2 keer bij eenzelfde stageplek, geen stage bij familie, geen stage waar de leerling een bijbaan heeft, geen stage bij bezorgdiensten;
- duidelijke afspraken tussen betrokkenen van school, leerling en stageaanbieder;
- een vast aanspreekpunt voor stages. Bijvoorbeeld de stagecoördinator, stagebegeleider van school en/of praktijkbegeleider;
- stagebezoeken door de stagebegeleider van school;
- het werken met competentielijsten.

We zien dat de acties om de kwaliteit van stages te bewaken, ook verschillen per type stage die we in het onderzoek hebben bekeken. Dit heeft deels te maken met het verschillende karakter en de omvang van de stages: van stages die groot qua omvang zijn en een opmaat naar werk, tot stages die kleiner van omvang zijn en beroepsoriënterend worden ingezet. Een aantal acties die we met name bij praktijkonderwijs zien, zijn een screening van het stagebedrijf, een zorgvuldige match van leerling en stageplek, brede monitoring (denk aan gesprekken tussen stagebegeleider en leerling, meerdere stagebezoeken, mentorgesprekken/lessen met aandacht voor de stage), informatie over de stage en voortgang in het leerling-volgsysteem, regulier overleg met het stageteam (onder andere stagecoördinator en stagebegeleiders) en evaluatie van de stage.

3 zaken vallen op in het bewaken van de kwaliteit van stages. Ten eerste blijkt uit het onderzoek dat de doelgerichtheid van stages beperkt is. Het behalen van de stagedoelen komt niet altijd terug gedurende de stage en/of bij de afronding van de stage. Bijvoorbeeld niet in de stageopdrachten en niet in tussen- en eindgesprekken. Stagebedrijven zijn vaak niet op de hoogte van de stagedoelen. Daarnaast liggen er kansen om met persoonlijke doelen te werken. Dit zien we bij praktijkonderwijs meer gebeuren. Denk aan het oefenen met harder praten, initiatief nemen of omgaan met faalangst.

Een tweede aspect dat opvalt, is dat stagebedrijven en -organisaties veel ruimte krijgen om de begeleiding van stagairs naar eigen inzicht in te vullen. Een aantal stagebedrijven geeft aan dat de school weinig verwachtingen heeft en daarover explicieter mag zijn. Scholen geven op hun beurt aan soms voorzichtig te zijn in het stellen van eisen, omdat ze stage-bedrijven niet willen afschrikken. Leerlingen ervaren de begeleiding vanuit het stagebedrijf als wisselend.

Een derde aspect is dat stages vaak niet, of zeer beperkt worden geëvalueerd. Evaluatie gebeurt bijvoorbeeld impliciet (indirect bij een stagebezoek of afrondende activiteit). Dit is niet over de volle breedte, maar gericht op 1 aspect (bijvoor-beeld de inhoud van de stage) en niet vanuit meerdere invalshoeken (alleen de leerling bevragen en bijvoorbeeld niet het stagebedrijf of de stagebegeleider van school).

Scholen grijpen in wanneer kwaliteit stage niet op orde is

De activiteiten die scholen ondernemen, lijken hen in staat te stellen om waar nodig in te grijpen bij stages. Scholen en leerlingen kunnen hiervan meerdere voorbeelden geven. Het kan dan gaan om een stage waarvan de kwaliteit niet op orde is. Denk aan een leerling die wordt ingezet als goedkope arbeidskracht (uitvoeren van eenvoudige taken zonder leerelement en begeleiding). Maar het kan ook gaan over een slechte klik tussen stageplek en leerling. Dit komt bijvoorbeeld aan het licht door hoog verzuim van de leerling, of wanneer de leerling zelf aangeeft ongelukkig te zijn met de stageplek.

Wanneer er een probleem rondom de stage wordt gesignaleerd (op basis van een melding van ouders, leerling of praktijk-begeleider of door constateringen van de stagebegeleider van school) vindt er meestal een gesprek plaats. Als dat nodig is, wordt de stage stopgezet en zoeken school en leerling naar een nieuwe stageplek.

Het valt ons op dat scholen er veelal van uitgaan dat leerlingen zelf aan de bel trekken bij problemen. Mogelijk is dat van sommige van deze (jonge) leerlingen wat veel gevraagd.

Stagebeleid is geen of beperkt onderdeel van het stelsel van kwaliteitszorg
Uit het onderzoek komt naar voren dat stages geen of slechts een beperkt onderdeel vormen van het stelsel van kwaliteitszorg. Een school met vmbo-stages verwoordt de kwaliteitsbewakingsactiviteiten als volgt: “hiermee bewaken wij de ondergrens”. De focus ligt bij scholen met name bij het toezien op de kwaliteit van individuele stages en niet bij de kwaliteitsborging van het stagebeleid en stages in algemene zin. Dit vinden we als inspectie ongewenst. Hierdoor zijn scholen namelijk niet goed in staat om na te gaan of ze het goede doen, of leerlingen stagedoelen bereiken, en of de school het gewenste kwaliteitsniveau van stages bereikt. Dit maakt effectieve bijstelling van het stagebeleid en structurele verbetering in de uitvoering van stages lastig.

We lichten 2 constateringen uit met betrekking tot de kwaliteitszorg. Ten eerste: de belegging van de kwaliteitszorg van stages. Deze is vaak impliciet belegd bij de stage-coördinator. Maar dit is niet altijd de expertise van de stagecoördinator. Daarbij is de rol van de schoolleiding in het proces van kwaliteitsborging niet bij alle scholen duidelijk. Ten tweede: de beschikbaarheid van informatie die kwaliteits-zorg mogelijk maakt. Deze informatie ontbreekt vaak. Op veel van de onderzochte scholen zijn geen formele en structurele evaluaties (aan de hand van duidelijke doelen) en analyses op groepsniveau. Informele evaluaties zijn er wel: deze worden benut en leiden regelmatig tot de bijstelling van het stagebeleid. Denk aan het wijzigen van blok- naar lintstages, een wijziging in de toewijzing van stagebegeleiders aan leerlingen, uitbreiding van stageplekken beschut werk.

Scholen, bedrijven en leerlingen zien grote meerwaarde van stage
Uit de gesprekken blijkt dat leerlingen, scholen en stagebedrijven erg enthousiast zijn over de stages. Leerlingen vinden stages belangrijk. Ze geven aan dat het leuk en leerzaam is. Het helpt ze bij vervolgkeuzes. Stagebedrijven vinden het belangrijk om stageplekken aan te bieden om zo bij te dragen aan het maatschappelijk belang en het is een kans om nieuwe medewerkers aan te trekken.

“Je leert meer dan op school; je leert over jezelf.”

Verschillende scholen zijn er trots op dat stages een belangrijk onderdeel zijn van hun onderwijs en op de investering die zij daarvoor doen. Scholen zien persoonlijke groei bij leerlingen, zien een andere kant van leerlingen, en zijn trots op waar het volgen van stage toe kan leiden. Zoals een (bij)baan, een gegronde keuze voor vervolgstappen voor de leerling of een opleidingsplek bij een erkend leerbedrijf voor leerlingen die na het voortgezet onderwijs de beroepsbegeleidende leerweg bij het mbo willen volgen. Scholen geven aan dat stages het onderwijs verrijken en betekenisvoller maken.

Conclusies

Het onderzoek richtte zich op de volgende vraag: hoe wordt de kwaliteit van stages geborgd door scholen in het voortgezet onderwijs? Op basis van dit kwalitatieve onderzoek komen we tot het volgende antwoord.

De onderzochte scholen ondernemen verschillende acties waarmee ze toezien op de kwaliteit van stages. Maar er zijn onvoldoende processen ingericht om van kwaliteitsborging van het stagebeleid te kunnen spreken. Daarnaast voldoen niet alle onderzochte scholen aan de wettelijk gestelde eisen voor stages. Dit zien we met name terug bij leer-werk-trajecten. Verder zien we verschillen in de manier waarop scholen de kwaliteit borgen bij beroeps-oriënterende stages in de bovenbouw van het vmbo, stages van leer-werktrajecten bij vmbo-bb en stages in de bovenbouw van pro. Het onderzoek laat zien dat scholen meerwaarde van stages ervaren. Tegelijkertijd kunnen ze dit lastig aantonen door het ontbreken van kwaliteitszorg. Binnen de onderzochte scholen zien we kansen om de impact van stages te vergroten en de kwaliteit van stages te verstevigen. Zie daarvoor onze aanbevelingen.

Dit onderzoek geeft een eerste beeld van het stagebeleid van scholen en de wijze waarop zij de kwaliteit en kwantiteit van stages borgen. Om representatieve uitspraken te kunnen doen, is nader onderzoek met een grotere steekproef nodig.

Colofon

Fotografie:
pag. 1 en 5: Mariëlle Duijsters
pag. 2 en 3: Vincent van den Hoogen
pag. 4: still uit video door Idee aan Zee
pag. 8: Tineke Dijkstra

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht

© Inspectie van het Onderwijs | mei 2025

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden van de website van de Inspectie van het Onderwijs
www.onderwijsinspectie.nl

Ook het technisch rapport is te vinden op de website van de Inspectie van het Onderwijs.